

УДК 811. 161. 3'42'373. 612.2: 821. 161. 3 – 1* М. Скобла

Я. І. Мікалюк

Навук. кір. – Л. В. Паплаўная, канд. філал. навук, дацэнт

ВОБРАЗНАЕ АЗНАЧЭННЕ Ў ПАЭТЫЧНАЙ МОВЕ МІХАСЯ СКОБЛЫ

У артыкуле аналізуюцца метафарычныя эпітэты, якія выяўляюць адметнасць аўтарскага стылю Міхася Скоблы. Мэтай артыкула з'яўляецца вызначэнне тыпаў метафарычнага эпітэта паводле граматычнага выражэння. У выніку праведзенага даследавання у паэтычнай мове М. Скоблы выяўлены разнастайныя тыпы метафарычных эпітэтаў, якія вызначаюцца сваёй вобразнасцю і паэтычнасцю, з'яўляюцца аўтарскімі мастацкімі знаходкамі.

Эпітэты, якія выражаны словамі, што выступаюць у пераносным значэнні, называюцца метафарычнымі.

Метафарычныя эпітэты – гэта ўласна семантычная з'ява. Яны адначасова называюць і ацэньваюць з'явы рэчаіснасці.

Узаемадзеянне асноўнага (прамога, канкрэтна-прадметнага) і вытворнага (пераноснага) значэнняў слова змяняе і ўскладняе яго назыўную функцыю: дае магчымасць не толькі назваць той ці іншы прадмет або з'яву, але і выказаць аўтарскую, суб'ектыўную ацэнку, якая фарміруецца на аснове параўнання аднаго прадмета ці з'явы з іншымі, падобнымі да яго прадметамі і з'явамі.

Метафарычны эпітэт – гэта своеасаблівая форма выражэння метафары. Дзейнічаюць тут тыя ж самыя заканамернасці, што і ў метафары: адцягненасць, падабенства і канкрэтызацыя. Але ў метафарычным эпітэце галоўным становіцца прынцып канкрэтызацыі. Метафарычны эпітэт канкрэтызуе, удакладняе ацэнку-характарыстыку мастацкага вобраза.

Метафарычныя эпітэты, што характарызуюць назоўнікі з адцягненым значэннем, маюць сваю спецыфіку. Пераносна-вобразнае значэнне такіх эпітэтаў развіваецца ў выніку змен лексічных сувязей, якія выходзяць за межы семантычнай катэгорыі канкрэтнасці. Метафарычныя эпітэты, як правіла, характарызуюць метафарызаваныя назоўнікі, у якіх выяўляецца асабістае ўспрыманне аўтарам навакольнага жыцця, такога простага і такога рознабаковага, цікавага, непаўторнага, нечаканага і загадкавага пры ўвазе да яго. Метафара –

абстрактны назоўнік – заўсёды складаны вобраз, са значным і багатым падтэкстам, таму і эпітэты да яго змястоўныя, ёмістыя.

У пераважнай большасці метафарычныя эпітэты раскрываюць аўтарскае разуменне рэчаіснасці, выказваюць аўтарскую ацэнку навакольнага жыцця, дапамагаюць бачыць свет у яго шматпланавасці, асацыятыўнасці, знаходзіць падабенствы і выяўляць аналогіі, якія даюць магчымасць зразумець нябачныя на першы погляд сувязі паміж разнастайнымі з’явамі ў жыцці. Менавіта таму метафарычныя эпітэты – гэта ў асноўным індывідуальна-стылістычныя (аказіянальныя) мастацкія азначэнні.

Стварэнне выразных і дакладных метафарычных эпітэтаў забяспечвае нечаканасць аўтарскіх аналогій, нязвыкласць спалучэння звычайных, часта нейтральных прыметнікаў з назоўнікамі, якія ў звычайным кантэксце не спалучаюцца з імі. У паэтычнай мове Міхася Скоблы метафарычныя эпітэты даволі пашыраная з’ява:

*У прыполе роднай хаты –
На старэнькай парэпанай прызбе –
Застаўся мой бурштынавы плач [1, с. 18];*

*А над ракой мурзатыя аблокі
Абмылкам поўні... [1, с. 19];*

*Мурзата-жоўтыя шпалеры
З бээсэсэраўскіх часоў [2, с. 12].*

Адметнай сваёй вобразнасцю і свежасцю вылучаюцца метафарычныя эпітэты, што характарызуюць назоўнік з процілеглым або неспалучальным значэннем. У вершах Міхася Скоблы такія эпітэты адзінкавыя:

*На вежы касцельнай –
Звон анямелы без біла [2, с. 35].*

*І насамрэч,
Каму ён паскардзіцца,
Бессардэчны нябожчык? [2, с. 28];*

Паводле граматычнага выражэння метафарычныя эпітэты ў паэзіі М. Скоблы вельмі разнастайныя. Часцей за ўсё гэта якасныя

прыметнікі, пераноснае значэнне якіх узнікае на аснове сувязі з паяснёным словам – метафарызаваным назоўнікам, які абазначае персаніфікаваны прадмет або з’яву:

*Пакіньце мне, – я не манах,
Што зачыніўся ў змрочнай келлі, –
Заіклёны сонцам поўны дах
Блакiтнай хмельнае купелі!* [1, с. 4];

*I скiнуўшы маску ў катойні,
Сабе, непазнаны, наўме,
...Пустэльнай самотнае поўні
Прытомлены цень прамільгне...* [1, с. 5];

*Комiн над зрубам з пластыку
Тоiць цяпло няшчырае* [1, с. 9];

У ролі метафарычных эпітэтаў могуць выступаць і складаныя якасныя прыметнікі, якія вылучаюцца сваёй выключнай выразнасцю:

*Ішлі б сумёты ў белую атаку,
Гулі б шалёнагрывыя вятры,
А мы з табой прыселі б на атаўку,
Дзе пасвяцца лагодныя зубры* [2, с. 16];

*Салавей мой месяцавокі
Салавеў і суцішваў спеў* [2, с. 20];

*Па ярах і далах пошум ніцы.
Поўдзень сцішыўся многагалосы.
Промні сонца і промні пшаніцы
Запляліся ў супольныя косы* [2, с. 24];

*Бесядзь і зеленавокі Сож –
Пад нож.
Маладзiк, бяссоння не трывож...
Пад нож* [3, с. 30].

Метафарычныя эпітэты выражаюцца таксама адноснымі і прыналежнымі прыметнікамі, метафарычнае значэнне якіх развіваецца

на аснове параўнання двух прадметаў, дзвюх з'яў. Гэта вынік метафарызацыі слоў дзвюх часцін мовы – назоўніка і прыметніка:

*З ракаўскіх пенатаў рыпне шафа
Форткавым завесам ва ўнісон.
Эйфелева вежа, як жырафа,
Зазірне ў твой **беларускі сон** [3, с. 34];*

*Р.С. Каб уведаў жа пільны француз:
Знойдзе ў архіўным раскопе
На **шляхецкі** намотана вус,
Што надзейней любых ксеракопій [3, с. 35];*

*Смольным мёдам поўны, нібы соты,
Бор знянацку учыняў спалох
І ў заходу, можа, ў раз двухсоты
Адбіраў **бурытынавы** пылок [3, с. 42].*

Метафарычныя эпітэты могуць выражацца дзеепрыметнікамі і дзеепрыметнымі словазлучэннямі. Напрыклад:

*Чарадою **ссівелых** варон
Попел стукае ў сэрца зямное [4, с. 21];
Спяць супляменнікі-крывічы,
І насцярожана дрэмлюць лукі,
І **захмялелыя ў похвах мячы** –
Накаштаваліся хмель-віна [4, с. 22];*

*Я дыхаю на зоры,
Спадзеючыся,
Што калісьці далёкай-далёкай
Жнівеньскай ноччу
З чорных халодных лапаў космасу
Вызваліцца хоць адна зорачка,
Адагрэтая
Маім дыханнем [4, с. 28].*

У ролі метафарычных эпітэтаў ужываюцца таксама дапасаваныя назоўнікі, адзіночныя прыдаткі. Асновай метафарызацыі тут служаць параўнанне, супастаўленне, аналогія:

*Сонцапад з залатых дыядэм
Распачне раптам восень-гандлярка.
Гэта наш доўгажданы эдэм,
Трыумфальная нашая арка... [3, с. 43];*

*Хай фатограф пратрэ акуляр –
З-над Арэсы гамонка даносіцца.
Касавурыцца моўчкі шкаляр
На Купалу-ордэнаносца [3, с. 26];*

*...Вярнуцца і ў кошык бульбіны-яйкі сабраць
З-над клубняў-квахтухаў,
Каб не заседзелі... [2, с. 39].*

Такім чынам, прааналізаваўшы эпітэты ў паэтычнай мове Міхася Скоблы, мы можам адзначыць, што аўтар аддае перавагу метафарычным эпітэтам, якія семантычна з'яўляюцца двухпланавымі, таму што спалучаюць у сабе два моўныя сродкі: метафару і эпітэт. Яны здзіўляюць сваёй вобразнасцю, паэтычнасцю, з'яўляюцца аўтарскімі мастацкімі знаходкамі.

Спіс літаратуры

1 Скобла, М. Вечны Зніч / М. Скобла // Беларуская Інтэрнэт-Бібліятэка [Электронны рэсурс]. – 2012. – Рэжым доступу: http://kamunikat.org/usie_knihi.html?pubid=9949. – Дата доступу: 01.02.2012.

2 Скобла, М. Акно для матылькоў / М. Скобла // Беларуская Інтэрнэт-Бібліятэка [Электронны рэсурс]. – 2012. – Рэжым доступу: http://kamunikat.org/usie_knihi.html?pubid=9954. – Дата доступу: 01.02.2012.

3 Скобла, М. Нашэсце Поўні / М. Скобла // Беларуская Інтэрнэт-Бібліятэка [Электронны рэсурс]. – 2012. – Рэжым доступу: http://kamunikat.org/usie_knihi.html?pubid=9953. – Дата доступу: 01.02.2012.

4 Скобла, М. Вочы Савы / М. Скобла // Беларуская Інтэрнэт-Бібліятэка [Электронны рэсурс]. – 2012. – Рэжым доступу: http://kamunikat.org/usie_knihi.html?pubid=9951. – Дата доступу: 01.02.2012.